

HOẠT ĐỘNG TỪ THIỆN, TRỢ GIÚP XÃ HỘI CỦA PHẬT GIÁO VIỆT NAM GÓP PHẦN BẢO ĐẢM AN SINH XÃ HỘI

PHẠM THỊ THÙY*

Những năm qua, công tác từ thiện nhân đạo, trợ giúp xã hội của Phật giáo Việt Nam đã đạt nhiều kết quả quan trọng, góp phần vào việc bảo đảm an sinh xã hội cho người dân. Bài viết tìm hiểu quan niệm của Phật giáo về thực hiện an sinh xã hội, từ đó làm rõ vai trò của Phật giáo Việt Nam trong việc thực hiện an sinh xã hội và đưa ra một số giải pháp cơ bản nhằm phát huy vai trò của Phật giáo Việt Nam trong công tác bảo đảm an sinh xã hội, để hoạt động này ngày càng được lan rộng và đạt được hiệu quả lớn hơn.

Từ khóa: Phật giáo; an sinh xã hội; từ thiện, trợ giúp xã hội; Giáo hội Phật giáo Việt Nam.

Over the past years, the humanitarian charity and social assistance efforts of Vietnamese Buddhism have achieved significant achievements, contributing to ensuring social security for the people. The article explores the Buddhist concept of social security, thereby clarifying the role of Vietnamese Buddhism in implementing social protection and offering some fundamental solutions to promote the role of Vietnamese Buddhism in social protection, making this activity more widespread and effective.

Keywords: Buddhism; social security; charity, social assistance; Vietnam Buddhist Sangha.

NGÀY NHẬN: 10/5/2024 NGÀY PHẢN BIỆN, ĐÁNH GIÁ: 18/6/2024 NGÀY DUYỆT: 16/7/2024

DOI: <https://doi.org/10.59394/qlnn.342.2024.903>

1. Phật giáo tham gia hoạt động an sinh xã hội

An sinh xã hội trong Phật giáo là một hệ thống chính sách trong công tác từ thiện, trợ giúp của Giáo hội Phật giáo Việt Nam. Các hoạt động này là sự thể hiện tinh thần “từ bi, cứu khổ cứu nạn”. Đây chính là những biểu hiện quan trọng về chức năng hỗ trợ xã hội của Phật giáo, như: hỗ trợ về vật chất và tạo dựng niềm an ủi tinh thần lớn lao cho người dân. Mục đích căn bản của nhà Phật là nhằm giải thoát cho con người thoát khỏi nỗi khổ.

Giải thoát ở đây là sự hoàn thành đầy đủ, tận tâm, tận lực thực hiện các nghĩa vụ và bổn phận của một công dân trong xã hội.

Hiện nay, khái niệm “trách nhiệm xã hội” trong kinh điển Phật giáo tuy chưa có, song tinh thần trách nhiệm xã hội đã thấm đẫm trong tư tưởng của nhà Phật. Đó là “tinh thần vô ngã, vị tha” khuyên con người sống có trách nhiệm với cộng đồng, biết thể hiện lòng nhân ái đến với người khác. Phật giáo

* TS, Trường Đại học Điện lực

quan niệm: “Trách nhiệm xã hội chính là Ngũ giới (sát sinh, trộm cắp, tà dâm, nói dối và uống rượu), là Tứ vô lượng (từ, bi, hỷ, xả), là Lục độ (bố thí, trì giới, nhẫn nhục, tinh tiến, thiền định, trí tuệ), là Tứ nhiếp (bố thí, ái ngữ, lợi hành, đồng sự)”¹. Nội dung chính của Phật giáo là sự kêu gọi bình đẳng, sẵn sàng giúp đỡ, giúp người một cách tự nguyện, đặc biệt, hướng con người tới các giá trị chân, thiện, mỹ, các giá trị nhân văn, nhân ái truyền thống của dân tộc.

Từ cách giảng dạy của Đức Phật, để mỗi người học được những nguyên tắc quý báu về đạo đức, như lòng khoan dung, lòng từ bi, và lòng thương người. Đạo đức Phật giáo không chỉ nằm ở việc giúp đỡ người nghèo mà còn trong việc xây dựng một môi trường xã hội với sự cân bằng và hòa bình. Hoạt động từ thiện xã hội của Phật giáo đã góp phần bảo đảm an sinh xã hội cho những người yếu thế và khi họ theo Phật pháp sẽ trở thành những người cống hiến tốt cho xã hội.

Với tinh thần trong mỗi hoạt động của Phật giáo, các giá trị, nhân phẩm và quyền con người luôn được đặt lên hàng đầu. Chùa là nơi tâm niệm cứu độ chúng sinh bình đẳng (không có sự phân biệt giới tính, tuổi tác, nghề nghiệp, địa vị trong xã hội, hoàn cảnh trong cuộc sống đều được nương tựa ở nhà chùa. Tinh thần đó còn là tấm lòng lương thiện đối với người già neo đơn, bữa cháo từ thiện, đồ sinh hoạt thường ngày tại các bệnh viện đối người nghèo khó hay những món quà giá trị với những lớp học khang trang, những tấm áo ấm đến với trẻ em vùng cao, miền núi xa xôi; những món quà nhỏ đến với đồng bào gặp thiên tai, lũ lụt và có sự quan tâm, tri ân đối với gia đình có công với cách mạng... Chính từ những hoạt động tích cực, hướng thiện tâm vì cộng đồng, Phật giáo Việt Nam đã khẳng định những giá trị đóng góp lớn lao mang lại cho xã hội và khẳng định tính đúng đắn và sức sống bất diệt của Phật giáo.

2. Thực tiễn tham gia công tác an sinh xã hội của Phật giáo Việt Nam

Công tác bảo đảm an sinh xã hội luôn được Đảng, Nhà nước và toàn thể xã hội coi trọng và quan tâm hàng đầu. Những năm qua, Hội Phật giáo Việt Nam đã tham gia các hoạt động của đời sống xã hội, trong đó nổi bật nhất là công tác an sinh xã hội, đã có sự lan tỏa tích cực, góp phần đáng kể trong xây dựng hệ thống an sinh xã hội của đất nước.

Thứ nhất, Phật giáo Việt Nam tích cực tham gia các hoạt động từ thiện, nhân đạo.

Qua những hoạt động thiết thực, Phật giáo không chỉ giúp đỡ con người bằng các liệu pháp tinh thần mà còn hỗ trợ nhiều vật chất cơ bản thiết yếu. Giáo hội Phật giáo Việt Nam đã đóng góp tích cực chương trình gây Quỹ vì người nghèo do Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam tổ chức; các hoạt động, như: cứu trợ đồng bào bị thiên tai, lũ lụt, đặc biệt khó khăn, xây dựng các Tuệ Tĩnh đường, phòng chẩn trị y học dân tộc, phòng khám, cấp phát thuốc miễn phí; xây dựng trường lớp, nhà dưỡng lão, cơ sở nuôi trẻ mồ côi... đã đem lại các giá trị nhân văn, truyền thống dân tộc đoàn kết, tương trợ, giúp đỡ nhau vượt qua những khó khăn. Hiện nay, Giáo hội Phật giáo Việt Nam có trên 1.200 lớp học tình thương; 42 cơ sở nuôi dạy trẻ mẫu giáo bán trú, nuôi dạy trẻ mồ côi, trẻ khuyết tật,... với trên 25.000 em; trên 25 cơ sở nhà dưỡng lão, nuôi dưỡng trên 1.000 cụ già và có khoảng 14 trường dạy nghề miễn phí đã đào tạo và giới thiệu cho hàng nghìn học viên có việc làm². Mô hình này ngày càng được nhân rộng và phát triển.

Đối với công tác đền ơn đáp nghĩa, Giáo hội Phật giáo Việt Nam luôn thể hiện tinh thần tri ân gia đình có công với cách mạng và phụng dưỡng suốt đời hàng nghìn Bà mẹ Việt Nam Anh hùng. Các địa phương thực hiện tốt công tác an sinh xã hội đều có sự đóng góp tích cực của Giáo hội Phật giáo Việt Nam. Ngoài ra, còn quan tâm chỉ đạo tăng, ni, phật tử tích cực tham gia xây cầu bê tông,

đắp đường giao thông nông thôn, làm giếng nước sạch, hiến máu nhân đạo, quỹ từ thiện vì người nghèo, chăm sóc sức khỏe...

Đặc biệt khi đại dịch Covid-19 bùng phát và diễn biến phức tạp tại một số tỉnh, thành phố trong cả nước, với sự kêu gọi của Chủ tịch nước, Chính phủ, Thủ tướng Chính phủ, Mặt trận Tổ quốc Việt Nam, Hội đồng Trị sự Giáo hội đã trao 2 tỷ đồng chuyển vào tài khoản Quỹ phòng, chống dịch bệnh Covid-19 của Ủy ban Trung ương Mặt trận Tổ quốc Việt Nam và đăng ký 20 tỷ đồng giá trị các hàng hóa thiết yếu cứu trợ cho vùng dịch... Ngoài ra, Giáo hội còn tiếp nhận đơn đăng ký tình nguyện tham gia vào tuyến đầu chống dịch của 1.250 vị tăng ni, trong số đó 150 người đã tham gia tại bệnh viện dã chiến số 10, 13 ở TP. Hồ Chí Minh và các tỉnh: Bình Dương, Đồng Nai, Long An. Các cơ sở thờ tự ở Bắc Giang, Nghệ An, Bình Dương được trưng dụng làm nơi cách ly và chăm sóc bệnh nhân mắc Covid-19³.

Trong 5 năm (2017 - 2022), bên cạnh việc hoàng đường chánh pháp độ sinh, các cấp Giáo hội Phật giáo Việt Nam đã tích cực tham gia công tác từ thiện xã hội, xóa đói, giảm nghèo với tổng giá trị hơn 7.000 tỷ đồng⁴. Tại Đại hội đại biểu Phật giáo toàn quốc lần thứ IX nhiệm kỳ 2022 - 2027, Giáo hội Phật giáo Việt Nam tiếp tục quyết tâm thống nhất ý chí và hành động, hưởng ứng, tham gia các phong trào thi đua ích nước, lợi dân, ích đạo, lợi đời, chung tay cùng đồng bào và Nhân dân cả nước phấn đấu cho mục tiêu “dân giàu, nước mạnh, dân chủ, công bằng, văn minh”.

Thứ hai, Phật giáo Việt Nam góp phần xây dựng môi trường kinh doanh lành mạnh, xóa đói, giảm nghèo.

Trong nền kinh tế thị trường ngày nay, đạo đức Phật giáo góp phần không nhỏ trong việc giáo dục con người, hướng con người đến điều thiện, phát triển kinh tế một cách lành mạnh và bền vững. Nhiều doanh nhân Phật tử thấm nhuần tư tưởng Phật giáo, đã

đem triết lý Phật giáo vào việc điều hành và phát triển tổ chức, xây dựng môi trường kinh doanh lành mạnh, một phần lợi nhuận được chú trọng vào công tác hoạt động xã hội, thiện nguyện, giúp đỡ người nghèo, người có hoàn cảnh khó khăn, để lại nhiều ấn tượng tốt đẹp trong cộng đồng xã hội.

Ở Việt Nam, nhiều quần thể tâm linh, chùa chiền, tu viện của Phật giáo đã góp phần phát triển kinh tế, thúc đẩy ngành Du lịch tâm linh phát triển mạnh mẽ với các loại hình về những địa danh, như: chùa Hương, Yên Tử, Bái Đính đã thu hút hàng nghìn lượt khách du lịch hằng năm và còn tạo ra công ăn việc làm cho hàng chục nghìn người ổn định cuộc sống, xóa đói, giảm nghèo, góp phần làm giảm tỷ lệ thất nghiệp cho xã hội. Các công trình kiến trúc Phật giáo tạo cơ hội cho các ngành nghề phát triển, như: nghề điêu khắc tượng, nghề đúc đồng, vào tạo ra nhiều công trình văn hóa tâm linh có giá trị về văn hóa lẫn kinh tế. Hoạt động tôn giáo đã tạo ra nhiều việc làm cho các công ty kinh doanh trên nền tảng tôn giáo, đặc biệt là Phật giáo thì loại hình kinh doanh này ngày càng được phát triển tại các thành phố lớn, như: TP. Hồ Chí Minh, Hà Nội và những nơi có công trình tâm linh thu hút khách du lịch. Với số lượng “53.941 tăng, ni; 18.466 tự viện và hơn 16 triệu phật tử, và hàng chục triệu người tín kính Phật giáo”⁵ thì nhu cầu phục vụ cho đối tượng tín đồ Phật giáo rất lớn, từ đó, Phật giáo đã giải quyết nhu cầu việc làm cho hàng trăm nghìn lao động.

Thứ ba, Phật giáo Việt Nam góp phần xây dựng gia đình hạnh phúc.

Đức Phật đặc biệt quan tâm đến đời sống hạnh phúc con người. Tư tưởng bình đẳng, tôn trọng người phụ nữ của đạo Phật đã hòa quyện cùng truyền thống trọng Mẫu của người Việt tạo nên những nét đặc trưng trong văn hóa gia đình Việt. Do đó, mặc dù có vị trí thấp hơn nam giới nhưng so với các nước phương Đông cùng chịu ảnh hưởng của tư tưởng Nho giáo thì địa vị của người phụ nữ

Việt Nam trong gia đình vẫn cao hơn rất nhiều. Không ít gia đình Việt Nam hiện đại đang gặp khó khăn, bế tắc trong duy trì hôn nhân, thậm chí tan vỡ, kéo theo sự suy thoái về các định hướng giá trị đạo đức, ảnh hưởng đến sự phát triển nhân cách của thế hệ trẻ cũng như việc duy trì mối quan hệ giữa các thành viên trong gia đình. Do đó, một lần nữa, triết lý Phật giáo lại giúp con người tỉnh thức, định hướng con người xây dựng gia đình ở Đạo hiếu, Đạo từ bi, Lòng kiên nhẫn và Giới - Định - Tuệ để gìn giữ và phát huy gia đình truyền thống lẫn hiện đại.

Thứ tư, Phật giáo Việt Nam góp phần bảo vệ môi trường, ứng phó với biến đổi khí hậu.

Việc bảo vệ môi trường chính là bảo vệ sự sống của con người. Các chủ đề mà Phật giáo đã và đang triển khai trong thực tế thời gian qua rất thiết thực và đã có những đóng góp nhất định, như: tuyên truyền và giảng giải ý nghĩa của việc hạn chế sát sinh, không săn bắt các loài thú hoang dã... không phá rừng mà tăng cường trồng rừng, phủ xanh đất trống đồi trọc. Giáo hội Phật giáo Việt Nam cũng tăng cường hướng dẫn, đôn đốc Ban viện Trung ương và Ban Trị sự Phật giáo các tỉnh, thành phố nghiêm túc thực hiện cam kết về vấn đề bảo vệ môi trường, chống biến đổi khí hậu. Thường xuyên vận động tăng ni, phật tử xóa bỏ những tập quán, thói quen sinh hoạt gây ô nhiễm môi trường, làm tăng biến đổi khí hậu; xây dựng cơ sở Phật giáo xanh, sạch, đẹp; phối hợp với Mặt trận và cơ quan quản lý nhà nước về môi trường tổ chức các lớp tập huấn nhằm nâng cao năng lực bảo vệ môi trường và ứng phó với biến đổi khí hậu của các cấp Giáo hội; phối hợp vận động, kêu gọi sự ủng hộ, đóng góp các nguồn lực vật chất và tinh thần của các tổ chức, cá nhân, các doanh nghiệp hỗ trợ cho chương trình bảo vệ môi trường và ứng phó với biến đổi khí hậu.

Tuy nhiên, bên cạnh những đóng góp to lớn, hoạt động an sinh xã hội của Phật giáo Việt Nam hiện vẫn còn một số bất cập, hạn

chế, như: các hoạt động xã hội của Phật giáo đa dạng, phong phú nhưng hầu hết tập trung vào khía cạnh nhân đạo, từ thiện; chưa chú ý đúng mức tới phương diện chính sách an sinh xã hội, bảo đảm phúc lợi xã hội. Tính kết nối hệ thống trong hoạt động xã hội từ thiện của Phật giáo chưa cao; việc tổ chức của đội ngũ làm công tác bảo trợ xã hội còn hạn chế, chưa có tính chuyên nghiệp. Còn thiếu hiểu biết luật pháp và thiếu sự phối hợp chặt chẽ với chính quyền địa phương, khiến một vài cơ sở nuôi dạy trẻ mồ côi, khuyết tật bị lợi dụng, làm ảnh hưởng đến uy tín của Phật giáo.

Một số vụ việc nghiêm trọng về quản lý tài chính và đạo đức đã được tiết lộ trong một số tổ chức Phật giáo, điều này làm tổn thương uy tín của Phật giáo và gây ra sự nghi ngờ về tính chân thật của những hoạt động từ thiện mà tôn giáo đã thực hiện. Vì vậy, để phát huy hơn nữa vai trò của Phật giáo trong công tác an sinh xã hội, rất cần sự đổi mới trong hoạt động của Giáo hội Phật giáo Việt Nam và sự hỗ trợ, phối hợp của các cấp chính quyền, các tổ chức đoàn thể xã hội.

3. Một số giải pháp đẩy mạnh vai trò của Phật giáo Việt Nam trong tham gia công tác an sinh xã hội

Một là, nâng cao nhận thức cho các tăng, ni, tín đồ Phật tử và người dân về việc tham gia các hoạt động Phật giáo nhằm góp phần bảo đảm an sinh xã hội.

Đối với Giáo hội Phật giáo Việt Nam hiện nay, cần tiếp tục tuyên truyền nâng cao nhận thức cho các tầng lớp nhân dân, đặc biệt là giới tăng, ni và phật tử về hoạt động từ thiện xã hội. Công tác tuyên truyền này không phải chỉ là nhiệm vụ của riêng một ban, ngành nào mà cần có sự tham gia của toàn thể hệ thống chính trị, đặc biệt là sự ủng hộ của đội ngũ chức sắc Phật giáo. Với tinh thần “Phụng sự chúng sinh tức là cúng dường chư Phật” đến với các tăng, ni và phật tử. Để hoạt động tuyên truyền được hiệu quả, Giáo hội Phật giáo Việt Nam cần phối hợp với một số đài

phát thanh - truyền hình của Trung ương (Đài Truyền hình Việt Nam, Đài Tiếng nói Việt Nam...) và một số đài của địa phương, các cơ quan thông tấn, báo chí xây dựng những chương trình giới thiệu về hoạt động từ thiện nhân đạo, bảo đảm an sinh xã hội của tăng, ni, phật tử trong nước và nước ngoài để mọi người hiểu được giá trị của lòng lương thiện, của hành vi tốt đẹp đối với việc duy trì ổn định cuộc sống.

Hai là, tiếp tục tổ chức và thực hiện có hiệu quả các hoạt động bảo đảm an sinh xã hội của Phật giáo.

Giáo hội Phật giáo Việt Nam cần khuyến khích tín đồ tham gia tích cực vào các hoạt động xã hội và từ thiện, tăng cường các nguồn lực Phật giáo tham gia công tác đảm bảo an sinh xã hội, mở rộng hoạt động quyên góp ra hải ngoại. Hiện có khoảng 5,3 triệu người Việt Nam sinh sống và làm việc tại 130 quốc gia, vùng lãnh thổ, với hơn 500.000 doanh nhân, trí thức có trình độ cao, tích cực tham gia “hiến kế” cho Đảng, Nhà nước trong nhiều vấn đề quan trọng⁶. Trong đó có phương án sử dụng số tiền quyên góp chuyển đổi thành các loại quỹ đầu tư để sinh lời, điều này góp phần làm tăng trưởng dòng vốn từ thiện, chủ động tài chính và kịp thời cứu trợ xã hội. Ban Từ thiện xã hội của Giáo hội các cấp cần thường xuyên liên lạc với chính quyền xã, phường, thị trấn để nắm bắt thông tin về các gia đình có hoàn cảnh khó khăn, từ đó giúp cho hoạt động từ thiện nhân đạo được thực hiện đúng người, đúng mức độ cần trợ giúp.

Ba là, cần thành lập cơ quan chuyên trách để kiểm tra, giám sát về bảo đảm hoạt động an sinh xã hội.

Với việc thành lập cơ quan kiểm tra, giám sát này, có nhiệm vụ, chức năng thường xuyên theo dõi, kiểm tra các vấn đề liên quan đến hoạt động từ thiện nhân đạo, như: thời gian tiến hành hoạt động, số lượng người tham gia, số tiền quyên góp, số lượng tiền đã trợ giúp người khó khăn... Bên cạnh đó, cần

xây dựng và kiện toàn hệ thống tổ chức của Giáo hội Phật giáo Việt Nam các cấp vững mạnh; chấn chỉnh kỷ cương trong Giáo hội, kiên quyết bài trừ các hành vi mê tín, mụn danh Phật pháp vi phạm pháp luật; tăng cường sơ kết, tổng kết rút kinh nghiệm trong tham gia các hoạt động bảo đảm an sinh xã hội của Phật giáo.

3. Kết luận

Phật giáo Việt Nam đã góp phần quan trọng trong việc giải quyết những vấn đề an sinh xã hội hiện nay. Nhờ có sự tận tâm, tận lực, tận trí của tăng, ni, phật tử đã đẩy mạnh hoạt động bảo đảm an sinh xã hội của Giáo hội phát huy được giá trị truyền thống “Uống nước nhớ nguồn”, “Lá lành đùm lá rách”... Qua hoạt động an sinh xã hội của Phật giáo đã góp phần củng cố mối quan hệ đoàn kết, gắn bó giữa các tổ chức tôn giáo. Đồng thời, tham gia tích cực cùng với chính quyền địa phương các cấp trên cả nước để hướng tới mục tiêu xây dựng đất nước ngày càng giàu đẹp, văn minh, hạnh phúc □

Chú thích:

1. Dương Quang Điện (2020). *Phật giáo với vấn đề an sinh xã hội*. H. NXB Chính trị quốc gia Sự thật, tr. 68.
2. Thích Trí Quảng (2020). *Hoạt động bảo đảm an sinh xã hội cho người dân của Giáo hội Phật giáo Việt Nam*. Tạp chí Nghiên cứu Phật học, số tháng 3, tr. 30.
3. Thích Gia Quang (2021). *Những đóng góp của Phật giáo vào việc bảo đảm an sinh xã hội*. Tạp chí Nghiên cứu Phật học, số tháng 1, tr. 28.
4. Chu Khôi (2022). *Phật giáo Việt Nam tích cực tham gia từ thiện xã hội xóa đói, giảm nghèo*. <https://vneconomy.vn>, ngày 23/11/2022.
5. Thích Minh Ân (2023). *Nhìn lại chặng đường 42 năm hình thành và phát triển Giáo hội Phật giáo Việt Nam*. <https://ghpgvn.vn>, ngày 16/11/2023.
6. Đinh Trường (2024). *Cộng đồng người Việt Nam ở nước ngoài đóng góp xây dựng đất nước*. <https://nhandan.vn>, ngày 18/01/2023.